אמר רב כהנא [א] קנים שאגדן [א] צריכין רוב [ב] לא אגדן אין צריכין רוב גרעינין צריכין רוב נתנן [א] בחותלות אין צריכין רוב תני רב יוסף [ב] ארבע מדורות אין צריכין רוב של זפת ושל גפרית ושל [ג] גבינה ושל רבב [ב] במתניתא תנא [ג] אף של קש ושל גבבא א"ר יוחנן עצים של בבל אין צריכין רוב מתקיף לה רב יוסף מאי היא אילימא סילתי השתא פתילה אמר עולא [ח] המדליק צריך שידליק ברוב היוצא סילתי מבעיא אלא אמר רב יוסף שוכא דארזא רמי בר אבא אמר זאזא [ג]:

הדרן עלך יציאות השבת

[ג] **במה** מדליקין ובמה אין מדליקין [ד] אין מדליקין לא בלכש [ד] ולא בחוסן ולא בכלך ולא בפתילת האידן ולא בפתילת המדבר ולא בירוקה שעל פני המים [ה] ולא [ה] בזפת ולא בשעוה ולא בשמן קיק ולא בשמן שריפה ולא באליה ולא בחלב [ו] נחום המדי אומר מדליקין בחלב מבושל וחכ"א אחד מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו: **גמ'** לכש שוכא דארזא עץ בעלמא הוא בעמרניתא דאית ביה: ולא בחוסן: אמר רב יוסף נעורת של פשתן אמר ליה אביי והכתיב (א) והיה (א) החסון לנעורת (מכלל דחוסן לאו נעורת הוא [ו]) אלא אמר אביי כיתנא דדייק ולא נפיץ: ולא בכלך: אמר שמואל שאלתינהו לכל נחותי ימא ואמרי (לה [ז]) כולכא שמיה רב יצחק בר זעירא אמר גושקרא רבין ואביי הוו יתבי קמיה דרבנא [ח] נחמיה אחוה דריש גלותא חזייה דהוה לביש מטכסא א"ל רבין לאביי היינו כלך דתנן א"ל אנן שירא פרנדא קרינן ליה [ט] מיתיבי [ז] השיראים והכלך והסיריקין חייבין בציצית (תיובתא דרבין [ט]) [ח] תיובתא איבעית אימא שירא לחוד ושירא פרנדא לחוד [י]: ולא בפתילת האידן: אחוונא. רבין ואביי הוו קאזלו בפקתא דטמרוריתא חזינהו להנהו ארבתא [כ] אמר ליה רבין לאביי היינו אידן דתנן אמר ליה ההיא עץ בעלמא הוא קלף ואחוי ליה עמרניתא דביני ביני: ולא בפתילת המדבר: שברא: ולא בירוקה שעל כו': מאי היא אילימא אוכמתא דחריצי איפרוכי מפרכן אלא אמר רב פפא אוכמתא דארבא תנא [ו] הוסיפו עליהן של צמר ושל שער ותנא דידן צמר מכווץ כוויץ שער איחרוכי מיחרך: ולא בזפת: זפת זיפתא שעוה קירותא תנא עד כאן פסול פתילות מכאן ואילך פסול שמנים פשיטא [ז] שעוה איצטריכא ליה מהו דתימא לפתילות נמי לא חזיא קא משמע לן אמר רמי בר אבין עטרנא פסולתא דזיפתא שעוה פסולתא דדובשא למאי

רב כהנא אמר קנים שאגדן צריכין רוב. כרב הונא דלא עיילא בהן נורא ולאבדורי לא חיישינן דארוכין הן וכבדין: **גרעינין שנתנן בחותלות אין צריכין רוב.** כרב חסדא שנוחין לידלק אבל בלא חותלות מבדרי: **מדורה.** לשון היסק גדול: **רבב.** שומן ושעוה וכל דבר הניתך: **גבבא.** שגודבין מן השדה בל"א איסטובל"א: **קש.** זנבות שבולין אשטרי"ם: **סילתי.** לאחר שעשאום עצים דקים ובבבל נוהגין כן: **השתא פתילה.** של בגד הטבולה בשמן ונוח לידלק: **אמר עולא המדליק.** נר של שבת צריך שידליק ברוב היוצא מראש הפתילה חוץ לנר: **שוכא דארזא.** יבש הוא ודק ויש כמין צמר בין קליפה לעץ והוא מבעירו משאחזו בו אור: **זאזא.** מולש"א בלע"ז:

הדרן עלך יציאות השבת

במה מדליקין. לעשות פתילה. כל הני דמתני' מפרש בגמרא: **לא בזפת ולא בשעוה.** לאו לענין פתילה אלא לתת במקום שמן. וכל הני מזפת ואילך פסולי שמנים הן: **גמ' עץ בעלמא הוא.** ופשיטא דלא חזי לפתילה אלא למדורה: **עמרניתא.** כמין צמר יש בין קליפתו לעצו: **והיה החסון לנעורת.** אלמא חסון לאו נעורת הוא: **כיתנא דדייק ולא נפיץ.** דכיון דלא נפיץ אין שמן נמשך אחריו. נפיץ קרפר"י ונעורת מן הדק [ל] שבו. והכי קאמר קרא פשתן החזק יהפך לנעורת כלומר הגבור יהיה חלש: **גושקרא.** פסולת של משי העשוי כקודעים והוא בית התולעת וקורין לו פולויי"ל ונופצים אותו וטווהו ועושה ממנו בגד ואסור לעשות ממנו פתילה כדאמר [י] בכל פסולי פתילות דמתניתין שהאור מסכסכת בהן קופצת ונפסקת ואין השלהבת עומדת במקומה: **גושקרא.** על שם פסולת וגס פת סובין כמו כן נקראת במסכת גיטין (דף נו.): **מטכסא.** לבוש העשוי מאותו כלך: **שיראים.** מעיל העשוי מעיקר המשי: **סיריקין.** עשוי מן המשי הרך המתפלל ומלוי במשי וקורין לו במקומנו יד"ש: **חייבין בציצית.** ודלא כמאן דאמר [י] כל בגדי צמר ופשתים דוקא חייבין בציצית מדאורייתא. אי נמי מדרבנן. קתני מיהא השיראים והכלך אלמא שיראין לאו היינו כלך: **אחוונא.** ערבה [כ] ויש כמין צמר בין קליפה לעץ: **בפקתא.** בקעה: **עץ בעלמא הוא.** והיכי ליחזי לפתילה: **שברא.** מין עשב ארוך וקורין אותו אורטי"א: **אוכמתא דחריצי.** מקום כנוס מים גדל עליהם כמין ירקרוקת: **איפרוכי מיפרכן.** ולא מצי ליעבד פתילה מינה: **אוכמתא דארבא.** ספינה המתעכבת במקום אחד במים גדל ירקרוקת סביב שוליה מבחוץ: **מכווץ כווץ.** מפני האור ואין דולק כלל ואין שלהבת אוחזת בו ולא צריך למתנייה: **עד כאן.** עד ירוקה שעל פני המים פסול פתילות: **מכאן ואילך פסול שמנים.** שלא יתן חתיכה [מ] זפת או שעוה בנר במקום שמן: **שעוה איצטריכא ליה.** לפי שרגילין לעשות [נ] כמין פתילה ארוכה והפתילה לתוכה [ס] כמו שאנו עושין: **מהו דתימא לפתילה נמי.** קאסר לה: **פסולתא דזיפתא.** לאחר שיוצא הזפת מן העץ זב ממנו על ידי האור פסולת צלול כשמן והוא עיטרן (א):

למקח

במה מדליקין כו'. פעמים מפרש מאי דסליק מיניה ופעמים במה שהתחיל [ע]: **אחד** מבושל כו'. הכא מזכיר שאינו פשוט תחילה וכן בכמה מקומות ומה שקשה על גירסת רש"י דסוכה [דף כ.] מפורש במקום אחר [ט]: **בעמרניתא** דאית ביה. וא"ת הא מסיפא [י] שמעינן ליה כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן וכן קשה גבי אידן ויש לומר דאין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהן חוץ [כ]: **אנן** שירא פרנדא קרינן ליה. פר"ת דכלך דמתניתין קרינן שירא פרנדא אבל מטכסא לאו היינו שירא פרנדא דלא הוה אחר חורבן כדאמר בפ' בתרא דסוטה (דף מח:) משחרב בית המקדש בטל שמיר וזכוכית לבנה ושירא פרנדא ור"י מפרש דקאי נמי אמטכסא והא דקאמר התם בטל לא לגמרי בטל אלא [ס] שלא היה נמצא כ"כ דהא זכוכי' לבנה היתה אחר חורבן דאמרי' בפ' אין עומדין (ברכות דף לא.) תבר קמייהו זכוכית חיורתא בחופת בנו [ל]: **ותנא** דידן צמר מכווץ כוויץ ושער איחרוכי מחרך. ולא איצטריך תנא דמתני' למיתני וא"ת כיון דמתני' נמי סברה דלמר ושער פסולים להדלקה א"כ מאי הוסיפו וי"ל דהוסיפו היינו [פ] טעמא מפני שאין מושכין השמן יפה ותנא דמתניתין פסיל להו משום דלמר כוויץ ושער מחרך ולא איצטריך למתני: **עד** כאן פסול פתילות מכאן ואילך פסול שמנים. בני נרבונא אוסרין נר שעוה שלנו ומפרשי הכי מהו דתימא לפתילות נמי לא שאם שם נר שעוה בנר שמן יהא אסור קמ"ל מכאן ואילך פסול שמנים כיון שיש בו שמן כשר מותר אבל נר של שעוה בלא שמן אסור להדליק ולי נראה [צ] דאם אסור להדליק בלא שמן כי הניחה בשמן נמי אסור כדאמרינן לקמן [מ] כרך דבר שמדליקין על גבי דבר שאין מדליקין דאסור אלא ודאי כי לא הניח בשמן נמי שרי:

ז] [צ"ל לי'] (גליון) כ"ה בכת"י ולקמן כא ע"א: ח] דַרְבָּנָא (ופירושו רבינו): ט] רש"ל מ"ז (גליון) ועיין מהרש"א ומהר"ם: י] רש"ל גורס ואב"א פירושא קא מפרש (גליון): כ] צ"ל ערבתא (גליון): ל] עיין מהר"ם מש"כ בזה: מ] צ"ל חתיכת (ב"ש וכ"ה בכת"י): נ] לעשותה (כ"ה ברש"י שברי"ף): ס] בכת"י וברין וברש"י שברי"ף ובנמוקי יוסף **בתוכה**: ע] [כך מסיק הש"ס נדרים ב ע"ב ובנזיר ב ע"א] (גליון): פ] נדצ"ל דהיינו טעמא או שצ"ל דהוסיפו הך **טעמא דמפני** (ב"ש): צ] בדפו"ר ול"נ וצ"ל **ולא נהירא** (וכ"ה בתוס' הרא"ש): ק] נדצ"ל ואין **ראוי** לפתילה (חי' ר"מ בנעט): ר] עיין חכ"מ שמביא זה בשם ס"א ושם איתא **רוהי"ט**:

עין משפט נר מצוה

קסג א ב ג מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה לא לב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' רנה ס"ג:

א ד מיי' פ"ה מהלכות שבת הלכה ה סמג שם טור או"ח סימן רסד:

ב ה מיי' שם הלכה ח סמג שם טור שו"ע שם סעיף ג:

ג ו מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף א:

ד ז מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ז:

רבינו חננאל

מבוערת רב אמר אחואנה. פי' עצי (מערכה) [ערבות]. **תני** רב יוסף ארבע מדורות אין צריכות רוב של זפת ס"א של גפת ושל גפרית ושל רבב ושל גבינה. **פתילה.** אמר עולא צריך להדליק ברוב היוצא. **עצים של בבל** שוכא דארזא. פי' זאזא גזותא יבש דרומני:

פ"ב במה מדליקין כו'. לכש. עמרניתא דביני ביני דארזא. **חוסן.** כיתנא דדייק ולא נפיץ. **כלך.** רבין אמר מיטכס' השיראים והכלך והסיריקין חייבין בציצי'. **פתילת האידן.** עמרניתא דביני ביני ערבה. **פתילת המדבר.** שיברא. ירושלמי אמר שמואל בר רב יצחק כתיב להעלות נר תמיד שערו לומר אין לך עושה שלהבת אלא פשתן: **לא בזפת ולא בשעוה.** תנא ע"כ פסול פתילות

תורה אור השלם

א) וְהָיָה הֶחָסֹן לִנְעֹרֶת וּפֹעֲלוֹ לְנִיצוֹץ וּבָעֲרוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו וְאֵין מְכַבֶּה: [ישעיה א, לא]

ליקוטי רש"י

[שייך לעמוד א] **בן דרוסאי.** לסטים היה ואוכל כל דבר המבושל קלת [ע"ז לח.]. **אין בו משום בישולי נכרים.** שגזרו חכמים בבשולי נכרים משום חתנות [ביצה טז.]. **כירה.** עשויה כעין קדירה ונותנין קדירה לתוכה. **וקטומה.** היינו נתן אפר על הגחלים דאפר מתרגמינן קיטמא [לקמן לו:]. **בני חבורה.** הנמנין על הפסח זריזין הן דכל העוסקין בקדשים זריזין וחכמים הלכך לא מחתי [עירובין קג.]. **גדיא.** קשי ליה זיקא. **שריק.** פי התנור בטיט סביב כיסוי אינו מוכן לחתות [לעיל יח:]. טחין סביבות כסוי פי התנור בטיט שלא יצא חומו כשהצלי בתוכו שהרוח קשה לצלי [ביצה לב:]. **וכהנים זריזין הן.** בקיאים הן בכל דכתיב בהן יורו משפטיך ליעקב (דברים לג) [לקמן קיד:]. כהנים זריזין הן אמרינן בכמה דוכתי דכיון שנכנס לעבודה ידוע שלמודו הלכות וכו' [עירובין קג.]. **ולא שתהא עולה כו'.** ולא שתהא צריכה תיקון והטייה [לקמן כא.]. **את שני קצותיו אכלה האש.** בשני קצות הקיפה עד כי נחר תוכו. **נחר.** נשחר מן האש ברוזי"ר בלע"ז נחר לשון ועלמי חרה (איוב ל) ויש לועזין אשאר"ט בלע"ז וכן ויחר עלי אפו (שם יט) חברו מנחם עם עלמי חרה, היצלח עוד למלאכה [יחזקאל טו, ד]. חרה לשון דבר הנחרה ומתייבש מפני חום האש כמו נחר מפוח (ירמיה ו) ותוכו ניחר (יחזקאל טו) [איוב ל, ל]. **והאח וכו' עצים שנדלקו באחוונא.** פירשו רבותינו עצים על שם שנדלקים באחוה (כלומר שנדלקים זה מזה כאחים שמהנים זה לזה סא"א) ולפי פשוטו משמע שהוא כלי שמבערין עליו אור לפני השרים [ירמי' לו, כב]. **בחותלות.** כלי של כפות תמרים ועושין כמין סלים [לקמן קמו.]. [ע"כ שייך לעמוד א]

רבב. כל דבר הניתוך כגון שומן וחלב ושעוה [זבחים צה:]. **גבבא.** הנגבב מן השדה איסטובל"א [לקמן לו:]. **סילתי.** עצים דקים להבעיר אש [לקמן עד:]. עצים קטנים דקים [ב"ק כב:]. **צריך שידליק.** בידים קודם סילוק ידיו רוב היוצא מן הפתילה חוץ לנר [לקמן כא:]. **נחום המדי.** הכי גרסינן נחום [המדי] אומר מדליקין בחלב מבושל. והוא המותך [לקמן כד:]. **נעורת.** דק דק שנוערין מן הפשתן וקורין אריסט"ש [שם מט.]. שמנערין מן הפשתן שהוא קל ונוח לישרף [ישעיה א, לא]. **מטכסא.** לבוש משי לינד"ל בלע"ז [כתובות פה:]. תכשיט משי [ב"ק קיז:]. **שירא פרנדא.** מין משי הוא [סוטה מח:]. **השיראים.** מעיל של משי. **והכלך.** מעיל שעושין מאותן [הגיגים הוא בית התולעת שמלוי במשי] שקורין פלוי"ל. **סריקין.** מעיל עשוי מנעורת של משי [מנחות לט:].

[מכאן שייך לדף כא.] **מעשה רב.** למילף מיניה דכיון דסמיך למיעבד עובדא לקולא שמע מינה הלכתא היא [לקמן קכו:]. דמעשה השנוי במשנה מסייעיה והיא משנה עיקר טפי מהך דסמכינן אעובדא [רשב"ם ב"ב פג.]. **גזירה לגזירה.** והא דאמרינן בכולי הש"ס שאין גוזרין גזרה לגזרה מהאי קרא נפקא ושמרתם את משמרתי עשו משמרת למשמרתי כלומר גזרה למשמרתי ולא משמרת למשמרת שלא יעשו גזרה לגזרה [ביצה ג:]. **מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהם היו מפקיעין.** ממכנסי בגדי הכהן שהיו משל בוץ ומאבנטיהם הישנים מפקיעין קורעין לעשות פתילות [סוכה נא.]. לעשות פתילות לשמחת בית השואבה בהן. מפקיעין לשון קריעה [יומא כג.]. **בית השואבה.** כל שמחה זו אינה אלא בשביל ניסוך המים כדמפרש ושאבתם מים בששון [סוכה נ.].

מסורת הש"ס עם הוספות

א) לקמן כח:, ב) [נדרים ב: נזיר ב.], ג) [עי' רש"י לקמן כד: ד"ה ה"ג נחום וכו'], ד) מנחות לט:, ה) [גיטין כח. זבחים פה.], ו) לקמן כא., ז) לקמן כז:, ח) לעיל ע"א, ט) [עי' תוס' פסחים פה. קח: ד"ה אחד ובסוכה כ. ד"ה אחת זבחים לג: ד"ה אי הכי מנחות סג: ד"ה ר"י ועי' תוספות קידושין יג. ד"ה כסס], י) דף כז:, כ) [כדאיתא עירובין כז.] קידושין לד., ל) [ועי' תוס' ב"מ כט: ד"ה בזכוכית ותוספות חולין פד: ד"ה בזוגיתא], מ) כא ע"א.

תוספות ישנים

א) יש מפרשים דקרא משמע שהנעורת דולק ואין נראה דקש נמי דולק יפה ואין דומה [ק] לפתילה:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה פסולתא דזיפתא וכו' והוא עיטרן שקורין דוהיט [ר] בלשון כנען הס"ד:

גליון הש"ס

גמ' מיתיבי השיראים והכלך. ק"ל אמאי פריך מהברייתא ולא פריך ממתניתין פ"ט מ"ב דכלאים: תוס' ד"ה אנן שירא כו' שלא היה נמצא כל כך. עיין בר"ש פ"ט מ"ב דכלאים:

הגהות הגר"א

[א] גמ' קנים שאגדן. נ"ב אין. גירסת הרא"ש אבל הרי"ף ורמב"ם גרסי כל הני שמעתא בהיפך מגירסת הרא"ש: **[ב] שם (לא אגדן א"צ רוב גרעינין צריכין רוב נתנן בחותלות א"צ רוב).** תא"מ וכ"ג הרי"ף ורא"ש לא גרסי כל זה: **[ג] שם** גבינה. נ"ב גירסת הרי"ף קירא:

הגהות וציונים

א] בדפו"י הגירסא "גרעינין בחותלות אין צריכין רוב", וכן משמע מרש"י, וג' תיבות "צריכין רוב נתנן" הוסיפו המהרש"ל, ואיני יודע למה (דק"ס): ב] גי' הרי"ף **גפרית ושל רבב ושל קירה** (גליון): ג] ענף של עץ [עי' ערוך (ערך זאזא)] (גליון): ד] [גי' הערוך (ערך לגש) **בלגש** ע"ש] (גליון): ה] [גי' רש"י וכן הרב מברטנורה **לא** בזפת וכן נכון כי זה התחלת בבא דפסול שמנים] (גליון): ו] רש"ל מ"ז (גליון) ע"פ רש"י:

תלמוד בבלי <עוז והדר> - ג שבת תלמוד בבלי עמוד מס 52הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה